

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Projektas "Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas"

Kodėl kompetencijomis grįsta programa?

doc. dr. Emilija Sakadolskienė
2021 m. sausio 29 d.

1

Šiandienos temos (pernelyg trumpai)

Kokie yra pagrindiniai švietimo tikslai?

Kodėl ši kompetencijomis grįsta programa kitokia?

Nuo žinojimo prie supratimo per „didžiąsias idėjas“

Integracija, kaip proto būseną

Mūsų laukiantys darbai ir iššūkiai

2

Kokie yra
pagrindiniai
švietimo
tikslai?

3

Ar mes esame nutarę, kas turėtų būti mokomosios programos varomoji jėga?

- Į mokinį ir jo poreikius bei prigimtį orientuota programa, laiduojanti galimybių atsiskleidimą (Kur tyrimai apie besimokančiuosius?)
- Visuomenei reikalinga programa, jaunų žmonių socializacija (Tyrimai ir svarstymai apie nūdienos gyvenimą už mokyklos ribų?)
- Dalykų logika grįsta programa; kodeksai (Pakanka ekspertų ir dalyko specialistų patarimų)

Basic Principles of Curriculum and Instruction
(Ralph Tyler, 1949)

4

UGDYMO FILOSOFIJA – kelios galimybės

- *Humanistinė* (holistinė) ugdymo filosofija (Šalkauskis, Maceina, Vydūnas, Lukšienė) ir humanistiniai ugdymo modeliai (*Gardnerio, Šteinerio, Montessori pedagogika*);
- *Pragmatizmo* filosofija (Pearce) ir pedagogika (Dewey) – realių gyvenimo klausimų ir problemų sprendimas auginant asmeninę patirtį; mokslinio tyrinėjimo principai (kritinio mąstymo ugdymo mokyklos, lauko/miško mokyklos, patirtinis ugdymas);
- Egzistencializmas ir *egzistencinė pedagogika* (Rogers, Bruber);
- *Kritinė* teorija ir kritinė pedagogika (Freire, Apple, McLaren) – kritinis tikrovės nagrinėjimas ir vertinimas; kova už socialinį teisingumą/prieš priespaudą (Pietų Amerika)

5

Privalome ugdyti asmenybę

„Visuotinoji civilizacijos istorija gali nūnai įrašyti į kultūrinių laimėjimų sąrašą galutinį absoliučios asmens vertės pripažinimą. Nevalia dabar laikyti žmogaus bet kam priemone, nes jis turi savyje nepriklausomą tikslą. Iš čia aišku, jog visa tai, kas tarnauja individo išsiplėtojimui, įgauna reikšmės iš savo veikmės dydžio”.

Stasys Šalkauskis, 1919

6

**Stasys Šalkauskis, *Tarp dviejų pasaulių:
Lietuvos nacionalinės civilizacijos klausimo sintezė, 1919.***

Esminės mintys (žr. P. Aleksandravičius, 2018):

- *būtinybę suderinti tautos, kaip kolektyvo, ir atskiro tautos nario, individo, išsipildymą. Nė vienas iš šių sandų negali nuskriausti kito.*
- *tauta pajėgia realizuoti savo vidinį potencialą tik tada, kai yra atsivėrusi visam pasauliui bei kitoms tautoms.*
- S. Šalkauskis siekia išryškinti fundamentalią mintį: skirtingos įtakos ne tik nesunaikino lietuvių tautos tapatybės, bet, užmezgusios vaisingą tarpusavio dialogą ir pasikeitimą patirtimi, mūsų tautą pažadino, subrandino, išryškino jos savitumą, suteikė originalią vertę.

Rekomenduojama perskaityti:

- <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2018-05-16-tarp-dviejy-pasauliu-s-salkauskio-mintys-apie-lietuva-ir-jos-misija-pasaulyje/169934>

Projektas „Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

7

Nejaugi liksim prie buvusio nusistatymo?

„Iš kiekvieno –
pagal galimybes,
kiekvienam –
pagal poreikius!“

8

Pergyvename tapatybės krizę

„Nebuvo susitelkta visiems globalizacijos iššūkiams atremti ir apkritai moderniajai lietuvybei kurti. . . Dabar, po 20 [30! E.S.] metų, reikia grįžti ir kalbėti būtent apie tuos dalykus, prisimenant ir Greimą, ir Kavolį, ir Gimbutienę, ir Lukšienę, ... Kad vaikas... gautų vadinamųjų bendrųjų vietų (lot. *Loci communes*), ženklų, simbolių, vertybių, nuostatų branduolį, kuris lietuviui reikalingas, kad jis susikalbėtų, būtų tos bendruomenės narys“.

Žr. Darius Kuolys, „Šiandieninė Lietuvos visuomenė ir iššūkiai lituanistikai“, *Dialogas*, 2009, Nr. 44, 45, lapkričio 27–28.

9

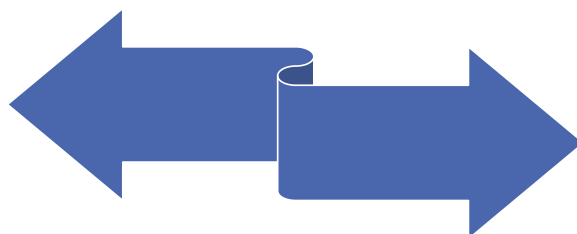
Pagrindiniai švietimo tikslai pagal Elliot Eisner (1991)

- Idėjų tyrinėjimas
- Mokymasis formuluoti savo problemas ir sugalvoti taktikas ir strategijas joms spręsti
- Skatinimas plėtoti visokių tipų raštingumą
- Mokyti jaunimą, kokia svarbi yra nuostaba
- Padėti vaikams pajusti, kad jie yra dalis jais besirūpinančios bendruomenės
- Vaikams perteikti žinią, kad jie visi turi unikalų ir svarbų asmenišką „parašą“.

Eisner, E. W. (1991)
 „What really counts in schools“
Educational Leadership , 48(5) p. 10-11,14-17

10

Jeigu nežinai kur konkrečiai nori nueiti,
tiks bet kuris kelias.

11

Kodėl kompetencijomis
grindžiama programa?

12

Nuo žinių prie kompetencijų

Keičiasi ugdymo sistemos akcentai: nuo žinių akcentavimo einama prie kompetencijų ugdymo. Tampa svarbu ne tik *ką* žmogus žino, kokias žinias įgijo, bet ir *kaip* šiomis žiniomis geba naudotis.

LR švietimo įstatyme (2004) *kompetencija* yra apibūdinama *kaip mokėjimas atlikti tam tikrą veiklą remiantis įgytų žinių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma.*

ES dokumentuose *kompetencijos* sąvoka - bendroji jungiamoji koncepcija, siejama su visybiškai suprantamu asmeniniu potencialu bei galimybėmis pritaikyti kintamus ir tikslingus gebėjimus, remiantis turimomis žiniomis ir patirtimi.

13

Ankstesnė stadija – diskusijos ca. 2010

- Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija
 - Bendravimas gimtąja kalba;
 - Bendravimas užsienio kalbomis;
 - Matematiniai gebėjimai ir pagrindiniai gebėjimai mokslo ir technologijų srityse;
 - Skaitmeninis raštingumas;
 - Mokymasis mokytis;
 - Socialiniai ir pilietiniai gebėjimai;
 - Inicijatyva ir verslumas; ir
 - Kultūrinis sąmoningumas ir raiška.
- Vidurinio ugdymo programų projektas – UPC:
 - Mokėjimo mokytis
 - Inicijatyvumo ir kūrybiškumo
 - Pažinimo
 - Komunikavimo
 - Asmeninė
 - Socialinė pilietinė

14

Naujoje programoje galiojančios kompetencijos

1. Pažinimo
2. Pilietiškumo
3. Kultūrinė
4. Kūrybiškumo
5. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos
6. Komunikavimo

Projektas "Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas"

15

Pažinimo kompetencijos sandai

- Dalyko žinios ir gebėjimai
- Kritinis mąstymas
- Problemų sprendimas
- Mokėjimas mokytis

16

Pilietiškumo kompetencijos sandai

- Pilietinis tapatumas ir pilietinė galia
- Gyvenimas bendruomenėje, kuriant demokratišką visuomenę
- Pagarba žmogaus teisėms ir laisvėms
- Valstybės kūrimas ir
valstybingumo stiprinimas
tarptautinėje bendruomenėje

17

Kultūrinės kompetencijos sandai

- Kultūrinis išprusimas
- Kultūrinė raiška
- Kultūrinis sąmoningumas

18

Kūrybiškumo kompetencijos sandai

- Tyrinėjimas
- Generavimas
- Kūrimas
- Vertinimas

19

Socialinės, emocinės ir sveikos gyvensenos kompetencijos sandai

- Savimonė ir savitvardos jgūdžiai
- Empatiškumas, socialinis sąmoningumas ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimas
- Atsakingas sprendimų priėmimas ir elgesys, įvertinant pasekmes
- Rūpinimasis sveikata

20

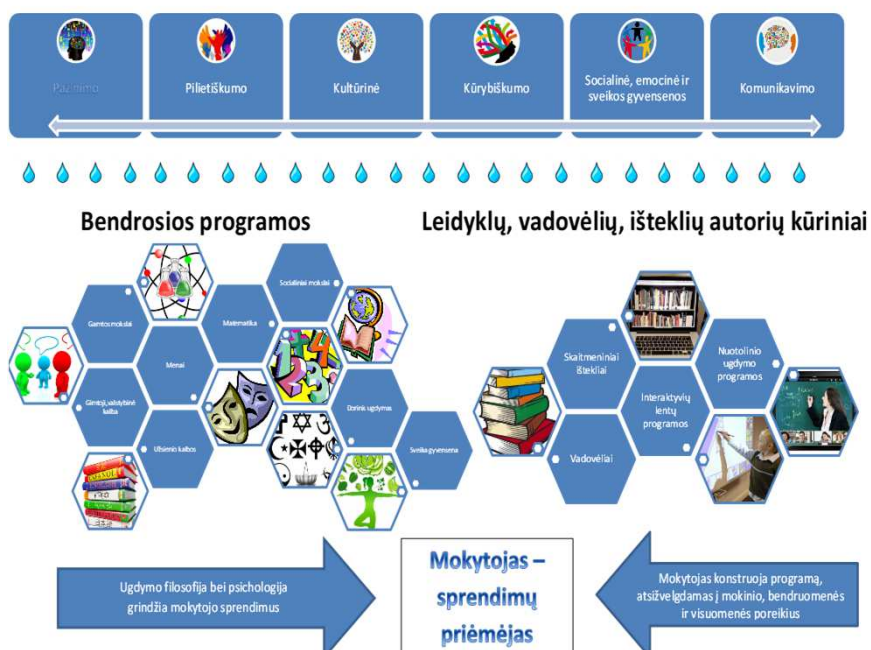
Komunikavimo kompetencijos sandai

- Verbalinio ir neverbalinio pranešimo (angl. *message*) kūrimas
- Pranešimo perteikimas ir komunikacinė sąveika
- Pranešimo analizė ir interpretavimas

21

Naujų, kompetencijomis grįstų, programų turinio koncepcija

22

Nuo žinojimo
prie
supratimo ir
didžiųjų idėjų

23

Žinojimas vs. Supratimas

ŽINIOS, ŽINOJIMAS (ANGL. KNOWLEDGE)

- Faktai
- Koherentiškų faktų rinkinys
- Įrodomi tvirtinimai
- Teisinga, neteisinga
- Žinau tiesą
- Panaudoju žinias tada, kai to iš manęs reikalauja

SUPRATIMAS (ANGL. UNDERSTANDING)

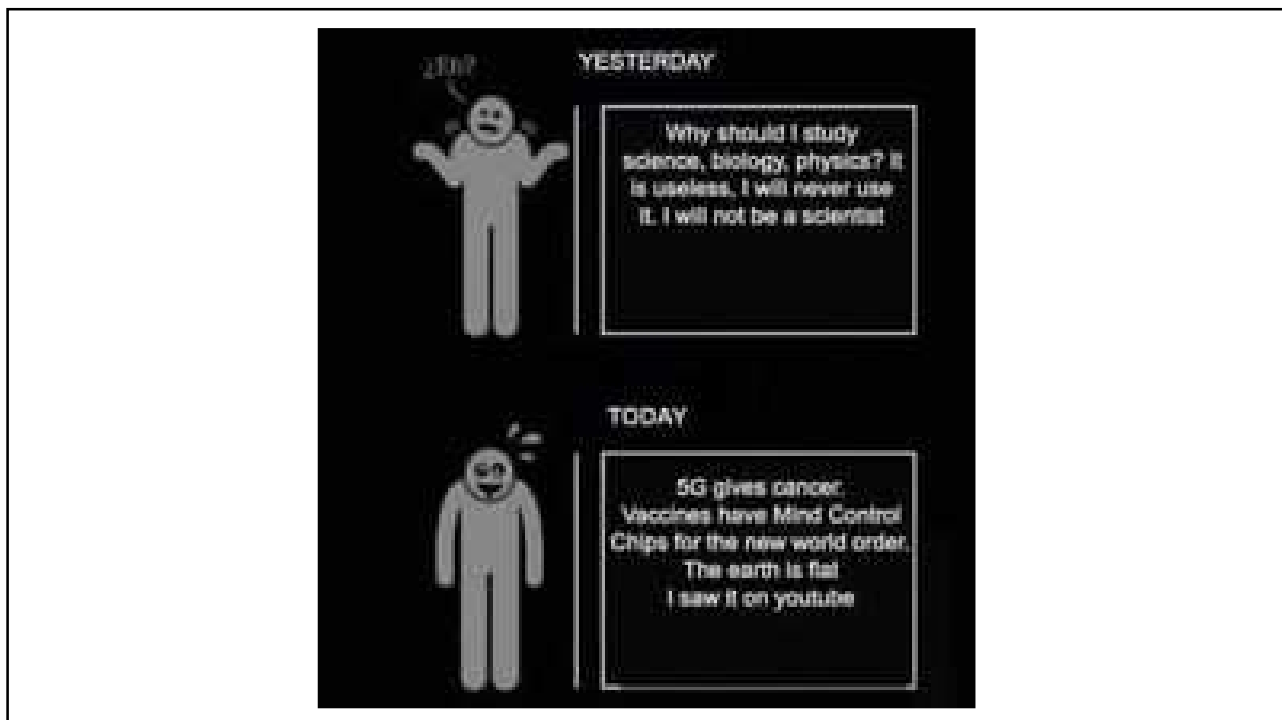
- Faktų prasmė
- Teorijos, kurios teikia koherenciją ir prasmę faktams
- Pažeidžiamos, procesinės teorijos
- Laipsniškumas
- Žinau, kodėl tai yra žinios
- Pats sprendžiu, kada naudoti, kada nenaudoti savo žinių.

24

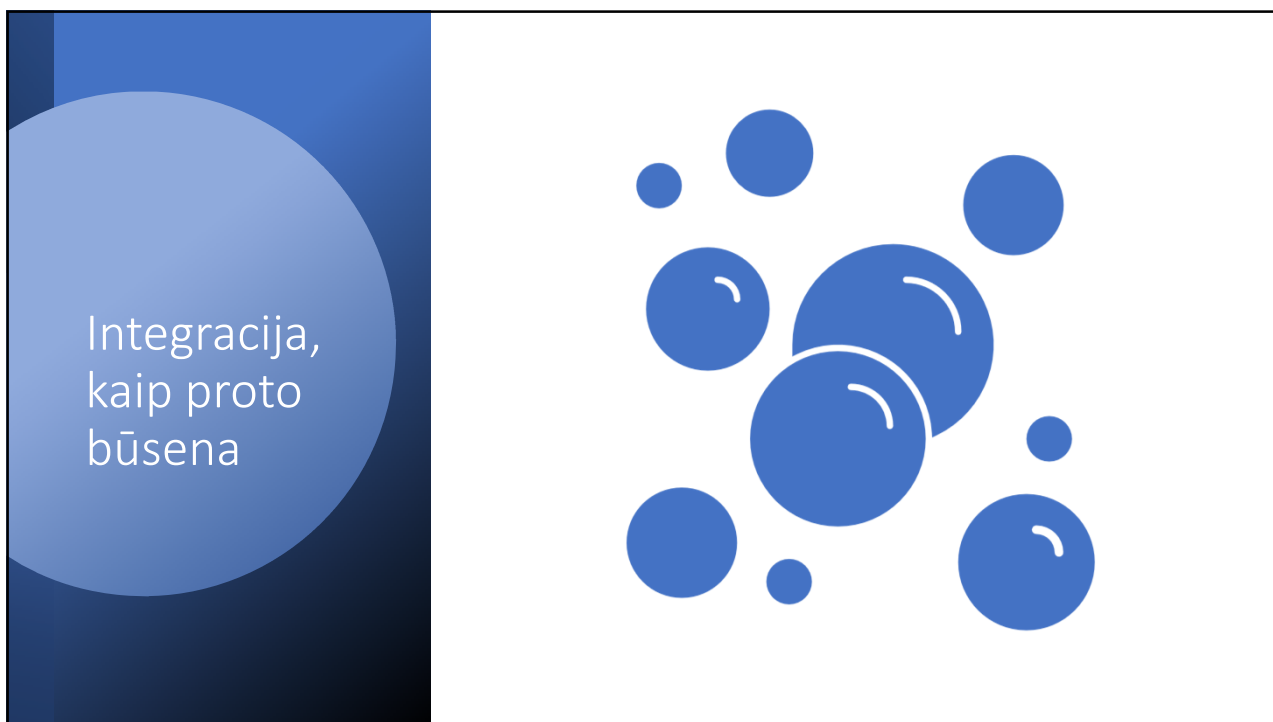
„Išėti“ medžiagą, ar atskleisti?

- Tekstas (vadovėliai, skaidrės, skaitiniai) yra resursas, o ne programa. Vertinimas nėra testas apie tekstą
- Kas atskleis tikrą supratimą (Ne vien kas sudomins ir aktyviai įtrauks)
- Didžiosios idėjos apsprendžia vertinimo rūšį
- Kaip atskirsiu kurie mokiniai supranta ir kurie nesupranta (nors sudaro vaizdą, kad supranta)? Kokie yra galimi nesupratimai ir kaip tai patikrinti? (Ne vien ką mokiniai veiks, ar mūsų sugalvotos užduotys pasirodė sėkmingos; kokie namų darbai bus užduodami)
- Kokie kriterijai nurodys užduoties atlikimo lygius? (Ne kaip statistiniu pažymius)

25

26

27

**Kompetencijos apibrėžimas
Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme**

Gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą,
remiantis įgytų žinių, mokėjimų,
įgūdžių, vertybinių nuostatų visuma.

Projektas "Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas"

28

Kompetencijomis grįstas ugdymas yra integracinio ugdymo pagrindas

- Ugdome besimokantįjį, o ne dalyko žinovą.
- Mūsų gyvenimai yra integruoti, o ne suskirstyti į stalčiukus.
- Nūdienos problemos dažniausiai nesprenžiamos tik vieno mokomojo dalyko pagrindu.
- Senojoje BP sukurta per 20 papildomų programų, į kurias nekreipta jokio dėmesio.
- Ar turime atsakymą į mokinių mėgstamą klausimą „O kam man to reikia“?
- Nauja BP kviečia mokytojus patiems kurti 30 proc. programos.

29

Kodėl mums reikia integruoto ugdymo?

Hart, Burts & Charlesworth (1997)

- Neurodidaktika: Mokiniai ieško prasmės, o sąsajos veda prie prasmės konstravimo.
- Tradicinės programos prasminius ryšius užkrauna besimokantiems.
- Su laiku programa pildosi naujais dalykais – perpildyta.
- Verčiau identifikuoti platesnio masto – „didžiąsias“ idėjas ir iš jų išplaukiančius esminius klausimus.

30

Didžiosios idėjos Jungiančios idėjos, o ne pavienės, atskiros žinios ir gebėjimai

- Jungiančios sąvokos (modernusis pasaulis, pasižymintis tarpusavio priklausomybe)
- Sisteminančios temos (meilė viską nugalė)
- Raktinės strategijos ir taisyklės (sudėtingus kiekius galima valdyti per matematiką)
- Nesiliaujantys ginčai (ar gamta, ar aplinka)
- Paradoksai (skurdas gerovės apsupty)
- Dilemos (mokslo ir matematikos modeliai nepaiso galimai svarbių detalių)
- Nesibaigiančios problemos bei iššūkiai (pasaulio atšilimas)
- Dažnos prielaidos (rinkos yra racionalios)
- Skirtingos perspektyvos (teroristai, ar laisvės kovotojai)

31

Kas yra integruotas ugdymas? James Beane:

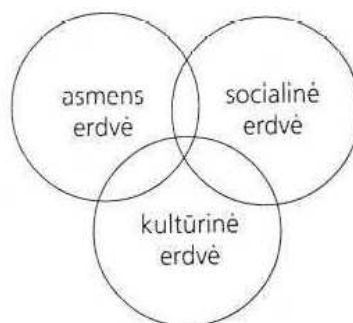
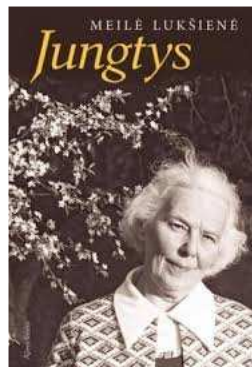
„Programos integravimas prasideda nuo minties, kad programos ištaka turėtų būti paties gyvenimo užduotos problemos, klausimai ir rūpesčiai“ (1995)

„Integravimas yra programos dizainas, kuriuo siekiama stiprinti asmeninės ir socialinės integracijos galimybes, programą organizuojant pagal pedagogų ir mokinių įvardytas problemas ir klausimus, nekreipiant dėmesio į mokomojo dalyko ribas“ (1997)

Projektas "Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas"

32

Meilė Lukšienė,
 „Ugdymas ir kultūra“
Jungtys, 2000, p. 336–360.
 Interaktyvi nuoroda:
<https://ml100.ugdome.lt/darbai/M.Luksiene.Jungtys.pdf>

33

su kitais mokomaisiais dalykais;

su mūsų pasirinktomis kompetencijomis;

su Lietuvos aplinka bei aktualijomis;

su savo bendruomenės interesais;

su Europos ir pasaulio aktualijomis.

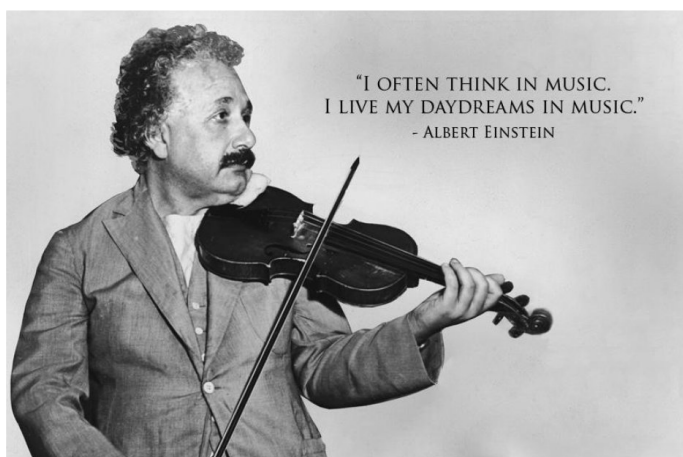
34

Ateities darbo skelbimai:

Pasiskolinau iš dr. Eglės Pranckūnienės, Mokyklų tobulinimo centras, 2021

Asmens prekės ženklo formuotojo	Klimato kaitos švelninimo specialistų
Socialinių tinklų darbuotojo	Kosminių ekskursijų gidų
Laiko banko atstovo	Kosmoso architektų
Virtualios netvarkos tvarkytojo	Atminties stiprinimo chirurgo
Duomenų atliekų tvarkytojo	Senolių gerovės vadybininko
Klimato kaitos policininko	Genetiškai modifikuotų augalų ir galvijų ūkininko
Nišinių naujienų transliuotojo	Nanomedicinos specialisto
Alternatyvių transporto priemonių vairuotojo	Kūno dalių gamintojo...

35

Reliatyvumo teorija man toptelėjo per intuiciją, o šios intuicijos varomoji jėga buvo muzika. Mano naujas atradimas yra muzikinio suvokimo rezultatas.

Albert Einstein

36

Ant kiekvienos idėjos turi būti dedamas estetikos šampas, kitaip ta idėja nebus visavertė.

John Dewey

37

Kodėl šie klausimai esminiai? (Pagal McTighe ir Wiggins, 2013)

Esminiai klausimai	Neesminiai klausimai
1. Kas biologijoje sieja formą ir funkciją?	1. Kiek kojų turi voras? Kaip dramblys naudoja savo straublį?
2. Kaip efektyvūs rašytojai užkabina ir nepaleidžia skaitytojo?	2. Kas yra ženklas būsimo įvykio / pranašavimas? Ar galite šiame pasakojime nurodyti pavyzdį?
3. Ar tai turėtų būti aksioma, jei tai nėra akivaizdu?	3. Pagal kurias aksiomas įrodome Pitagoro teoremą?
4. Kas „laimi“ ir kas „pralaimi“ kuomet keičiasi technologijos	4. Kokie pirmoji žodžio „technologija“ reikšmė (pagal graikų šaknį <i>techne</i>)
5. Kuo skiriasi laisvai kalbantis užsienietis nuo to, kurio kalba gimtoji?	5. Kokie būtų šnekamosios prancūzų kalbos pavyzdžiai?
6. Kaip skirtųsi mūsų gyvenimas, jei neturėtumėme būdo matuoti laiką?	6. Kiek minučių valandoje? Kiek paroje valandų?

38

**LEONARDO
DA VINCI**

Mokykis menų mokslo.

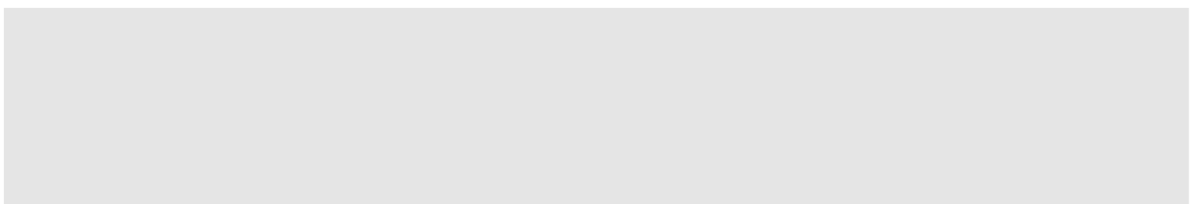
Mokykis mokslo meno.

Lavink savo pojūčius, ypač mokykis –
matyti.

Suvok – viskas siejasi su viskuo.

39

Mūsų laukiantys
darbai ir iššūkiai

40

Privalome ir toliau diskutuoti ir rasti bendrą kalbą

- Ugdymo filosofija
- Paradigmos
- Ugdymo modeliai
- Švietimo ideologija
- Žinojimo sociologija
- Mokymosi teorijos
- Požiūriai į vaiko prigimtį

41

Elliot W. Eisner *The Educational Imagination* (2002)

- 1) atviroji programa (angl. *explicit curriculum*),
- 2) numanoma programa (*implicit curriculum*) ir
- 3) anuliuotoji arba nulinė programa (*null curriculum*).

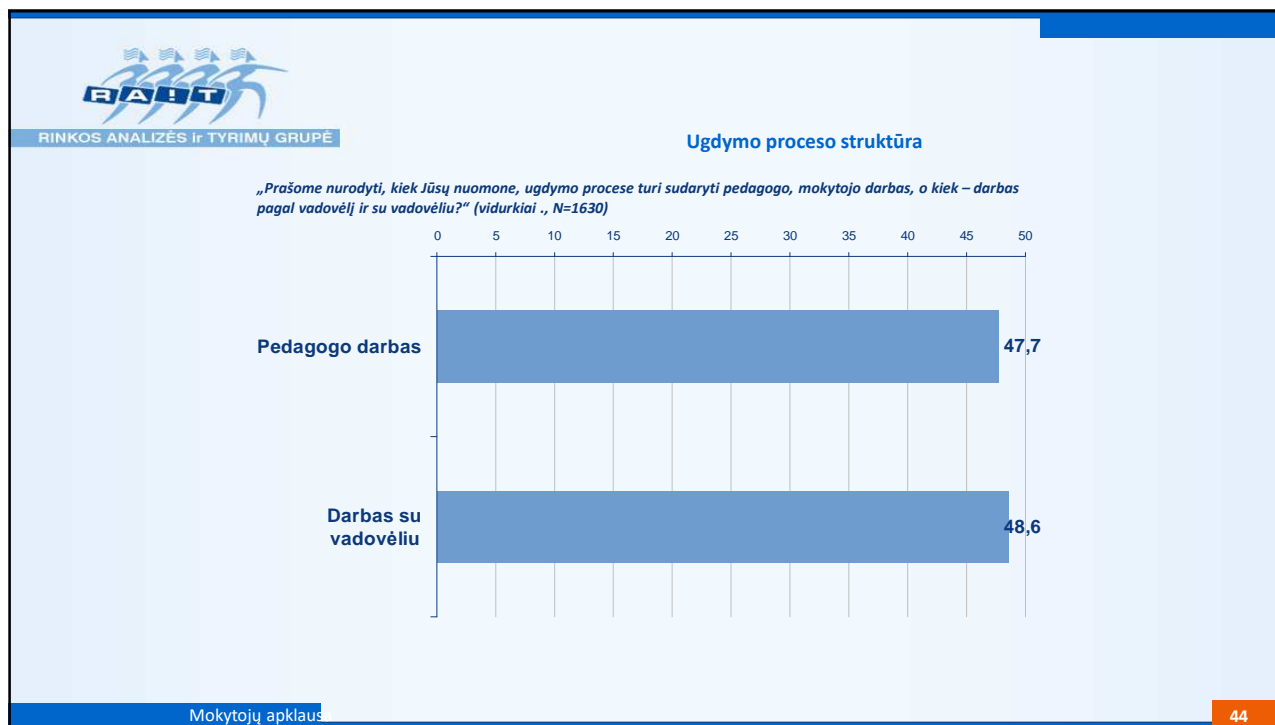
42

Koks yra vidurinio ugdymo tikslas?

Penkios *curriculum* koncepcijos (Eisner, Vallance, 1974)

- **Kognityvinis požiūris.** „Nuo turinio nepriklausomų kognityvinių gebėjimų, kurie gali būti pritaikomi įvairiose situacijose, ugdymas“
- **Curriculum kaip ugdymo technologija.** „Mokymas yra sistemingas, nuspėjamas ir gali būti efektyvinamas tik tuomet, jei taikomi veiksmingi metodai“
- **Curriculum savirealizacijai ir asmeninei patirčiai.** „Dėmesio centre asmeniniai tikslai ir įsitraukimas. Programos funkcija – užtikrinti kiekvieno besimokančiojo asmeninę savirealizaciją ir pasitenkinimą mokantis“
- **Socialinė rekonstrukcija.** „Socialiniai tikslai aukščiau nei individualūs poreikiai. Socialinės reformos ir atsakomybė prieš ateities visuomenę“
- **Akademinis racionalizmas.** „Jaunų žmonių įgalinimas turėti įrankius, leidžiančius tapti vakarų kultūros tradicijų dalimi per didžiąsias idėjas ir kultūros objektus“

43

44

Viena iš trijų
2018 m. paskelbtų
„Idėjų Lietuvai“:

**Mokytojas –
prestižinė profesija
iki 2025 m.**

45

Kiti klausimai?

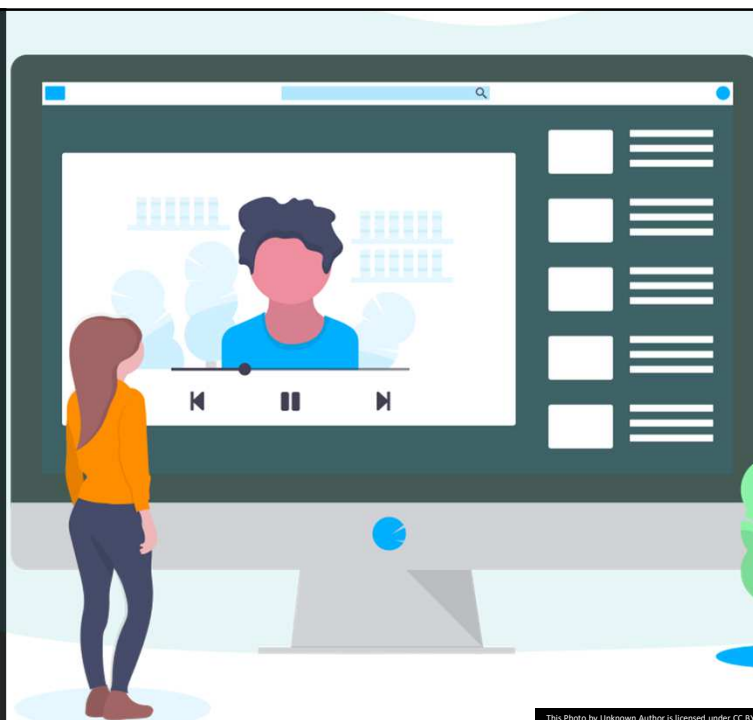
Kas finansuos
papildomą
planavimui
reikalingą laiką?

Kaip išoriniai
vertinimai (jšk.
egzaminus) siesis?

Kaip padėti
mokytojams,
vadovams ir tėvams
persiorientuoti?

46

Ką daryti, kad
per nuotolinį
ugdymą
nesusiaurėtų
turinys, tikslai,
pažangios
metodikos?

This Photo by Unknown Author is licensed under CC BY

47

V.	TYRĪMAS	TYRĪMAI
K.	TYRĪMO	TYRĪMŲ
N.	TYRĪMUI	TYRĪMAMS
G.	TYRĪMĄ	TYRĪMUS
ĮN.	TYRĪMŲ	TYRĪMAIS
VT.	TYRĪMĖ	TYRĪMUOSE
Š.	TYRĪME	TYRĪMAI

48

Algis Mickūnas,
Mokykla, mokytojai mokiniai,
2014, p. 234-235.
(Vilnius: Versus Aureus)

„Visi turi suprasti, jog nemokyti, gyvenamo pasaulio nesuprantantys žmonės negali daryti svarbių sprendimų apie viešuosius reikalus...

Visuomenė, kurios pirmasis rūpestis yra viešos erdvės saugojimas, turi suprasti medžiagines ir kultūrinės eigas, taip pat turi suvokti pasiūlymų logiką, turi įsivelti į viešas diskusijas bei sprendimus—visa tai reikalauja išsilavinimo...

Kalbant pilietiškai, nemokytas žmogus negali suvokti, kaip apsaugoti savo tautą, susijusią su kitomis tautomis bei susaistytą įvairių bendruomenės interesų“.